

Rapportage onderzoek (bijna-)pensioengerechtigden en vrijwilligerswerk in Assen

Inhoudsopgave

	<u>Pagina</u>
Samenvatting: conclusies en aanbevelingen	3
1 Vrijwilligerswerk heeft en geeft zin	6
2 Online enquête voor oudere inwoners van Assen	6
3 Focusgroepen en vragenlijst voor organisaties	6
4 Wie heeft de enquête ingevuld?	7
5 Huidige vrijwilligers: hoe lang en hoe vaak?	8
6 Huidige vrijwilligers: wat drijft ze?	11
7 Niet-meer vrijwilligers: redenen om te stoppen	15
8 Niet meer vrijwilligers: wanneer en hoe weer wel?	15
9 Nog-nooit vrijwilligers: waarom niet en wanneer wel?	17

Bijlage: Enquête (Bijna-)pensioengerechtigden en vrijwilligerswerk Assen

Samenvatting: Conclusies en Aanbevelingen

Een relatief jonge groep respondenten

Ruim 300 Assenaren van 55 jaar en ouder hebben een online vragenlijst ingevuld over het doen van vrijwilligerswerk. Van deze groep deden 51 personen op het moment van invullen geen vrijwilligerswerk maar hebben ze dat eerder wel gedaan. 49 respondenten zijn naar eigen zeggen nog nooit als vrijwilliger actief geweest.

De gemiddelde leeftijd van de respondenten is bijna 66, maar niet-meer en nog-nooit vrijwilligers zijn gemiddeld jonger dan 64. Dat is een eerste indicatie dat er in Assen ruimte is om jongere ouderen te interesseren om weer of meer vrijwillig actief te worden. Overigens hebben ten opzichte van de bevolkingssamenstelling van Assen relatief veel jongere ouderen de vragenlijst ingevuld.

De relatief jonge gemiddelde leeftijd van de respondenten betekent ook dat meer dan 40% van hen nog een betaalde baan heeft. Verder is de gemiddelde respondent van Nederlandse afkomst, samenwonend, relatief hoogopgeleid en vrij gezond.

Huidige vrijwilligers zijn gehecht

De groep huidige vrijwilligers kan gekenschetst worden als trouw, gehecht en actief. Veelal zijn ze al lang vrijwilliger en zetten ze zich frequent in. Naarmate ze langer actief zijn en hun leeftijd toeneemt, zetten ze zich ook meer in. Pas na hun 75ste verminderen ze geleidelijk hun inzet. Huidige vrijwilligers zijn met name actief op de terreinen zorg & onderlinge hulpverlening en welzijn & sociaal-cultureel werk. Ze hebben hun vrijwilligerswerk voornamelijk gevonden via de organisatie zelf of via vrienden en familie.

Zorg en werk concurreren met vrijwillige inzet

Voor de groepen niet-meer en nog-nooit vrijwilligers geldt dat er twee hoofdredenen zijn waarom ze niet (meer) vrijwillig actief zijn. Enerzijds besteden ze hun tijd aan de zorg voor anderen, bijvoorbeeld kleinkinderen of een partner. Anderzijds hebben met name de nog-nooit vrijwilligers vaak nog een betaalde baan. Andere tijdsbestedingen betekenen voor deze groepen dus dat ze geen ruimte voelen om vrijwillig actief te worden. Overigens geldt voor de huidige groep vrijwilligers dat zij voorzien dat een verminderde gezondheid roet in het eten kan gooien.

Leuk vrijwilligerswerk graag! En vergeet betekenis en contacten niet

Opvallend eensgezind zijn alle drie de groepen over wat belangrijk is in het vrijwilligerswerk. Het moet leuk zijn en leuk blijven. Dit markeert een verschuiving in de motivatiemix van oudere vrijwilligers: niet langer is van betekenis zijn voor anderen de belangrijkste motivator, maar het plezier en de beleving die oudere vrijwilligers uit het vrijwilligerswerk halen. Huidige vrijwilligers benoemen als belangrijkste reden om door te gaan dat ze het vrijwilligerswerk leuk blijven vinden.

Dit heeft de nodige implicaties voor de werving en het behoud van oudere vrijwilligers. Traditioneel zijn deze vooral gericht op het versterken van het gevoel van nut en waarde te zijn voor een ander. Dat is ook nu nog van belang, gezien het feit dat de tweede en derde meest genoemde motivatoren hierop gericht zijn, maar de waarde van vrijwilligerswerk als een mogelijkheid om prettige, interessante en uitdagende ervaringen op te doen zou meer aandacht mogen krijgen. Dat geldt zeker voor de groep huidige vrijwilligers tussen de 55 en 64 en tussen de 65 en 74 jaar, waar zo'n vier op de vijf respondenten als belangrijke reden benoemt dat ze het leuk vinden.

Veranderende motivatiemixen betekenen maatwerk en aandacht

Op basis van de resultaten is het aan te bevelen dat vrijwilligersorganisaties in Assen een gerichter onderscheid maken in de motivatiemix van oudere vrijwilligers en daar bewust op inspelen:

- De groep ouderen tussen 55 en 64 is meer dan gemiddeld gemotiveerd als zij vrijwilligerswerk kunnen doen dat zij leuk vinden, waar zij van betekenis kunnen zijn en waar zij zien dat hun inzet van belang is;
- De groep ouderen tussen 65 en 74 is meer dan gemiddeld gemotiveerd als zij vrijwilligerswerk kunnen doen waarin zij sociale contacten kunnen opdoen of versterken, iets kunnen leren en nieuwe ervaringen opdoen;
- De groep ouderen boven de 75 is qua aantal respondenten te klein om er veel over te kunnen zeggen. Een goede tijdsinvulling en religieuze overtuiging lijken voor deze groep meer dan gemiddeld belangrijke motivatoren te zijn.

Het belang van maatwerk en regelmatige aandacht voor de motivatie van oudere vrijwilligers wordt onderstreept als we kijken naar de manier waarop motivaties veranderen. Respondenten die nog niet gepensioneerd zijn willen meer dan gemiddeld van betekenis zijn voor anderen, maar dit zakt in als mensen net gepensioneerd zijn en wordt weer belangrijker naarmate respondenten langer met pensioen zijn. Een tegenovergesteld patroon is zichtbaar als het gaat om sociale contacten, de invulling van de tijd en de structuur die vrijwilligerswerk biedt: voor nog werkende oudere vrijwilligers zijn deze drie redenen relatief minder belangrijk, terwijl ze aan belang winnen als ouderen net met pensioen zijn om daarna weer minder prominent te worden.

Een groot potentieel aan nieuwe vrijwilligers

Wellicht de meest opvallende uitkomst uit het onderzoek is dat de ruime meerderheid van zowel de niet-meer vrijwilligers als de nog-nooit vrijwilligers overweegt om (weer) vrijwilligerswerk te gaan doen. De belangrijkste voorwaarde voor beide groepen is dat ze een leuke organisatie en leuk vrijwilligerswerk vinden. De keuze om vrijwilliger te worden en blijven wordt in toenemende mate bepaald wordt door het antwoord op de vraag of de organisatie en het vrijwilligerswerk leuk genoeg gevonden worden. Vrijwilligerswerk is immers één van de opties om als oudere je toenemende vrije tijd in te vullen.

Wat een 'leuke' organisatie of 'leuk' vrijwilligerswerk is, is vanzelfsprekend een subjectief oordeel: wat de een als een prettige en stimulerende werkomgeving ervaart, is voor de ander maar een saaie bedoening. De opgave voor vrijwilligersorganisaties is dan ook om met (potentiële) vrijwilligers in gesprek te gaan en blijven om zo erachter te komen welke 'leukheidsfactoren' voor hen van belang zijn.

Pensionering als kantelpunt

Voor de niet-meer en de nog-nooit vrijwilligers geldt vervolgens dat de overgang van betaald werk naar pensionering een belangrijke trigger is om te overwegen vrijwillig actief te worden. Daarom is het voor vrijwilligersorganisaties interessant om in contact te komen met ouderen die tegen hun pensioen aanzitten én met hun werkgevers. Dat dit helpend kan zijn, wordt ook duidelijk uit het feit dat bijna geen enkele respondent door hun werkgever of de gemeente is aangesproken op het doen van vrijwilligerswerk. Hier is nog een wereld te winnen, bijvoorbeeld door in te zetten op de beweging rond #sociaalpensioen.

Meer flexibele mogelijkheden

In tegenstelling tot de huidige groep vrijwilligers zijn de niet-meer en de nog-nooit vrijwilligers vooral op zoek naar flexibel vrijwilligerswerk. Hier ligt een grote kans voor vrijwilligersorganisaties in Assen. Promotie van de diverse mogelijkheden om flexibel vrijwillig aan de slag te gaan met inzet van je talenten kan nu al deze groepen van met name jongere ouderen verleiden om vrijwilliger te worden.

Dat geldt nog sterker wanneer deze groep wordt aangesproken in de periode voor of net na hun pensionering, als zij verwachten meer ruimte te hebben om vrijwillig aan de slag te gaan.

Overigens vergt dit van vrijwilligersorganisaties dat ze meer en andere mogelijkheden ontwikkelen om als oudere vrijwilliger aan de slag te gaan. Helpend daarin kan zijn dat er geen of minder vaste functies, taken en activiteiten worden aangeboden, naast het reguliere aanbod aan vrijwilligerswerk.

Benut alle kanalen

Om de groepen niet-meer en nog-nooit vrijwilligers te bereiken, is van belang om meerdere communicatiekanalen tegelijk te gebruiken. Waar de huidige vrijwilligers vooral door de organisatie zelf of hun directe omgeving vrijwilliger zijn geworden, willen niet-meer en nog-nooit vrijwilligers geïnformeerd worden via de Asser Courant, social media, de berichten van Mijn Buurt Assen en hun netwerk. Ook de gemeente en werkgevers zijn potentiële bronnen van informatie. Een variatie aan kanalen, kortom, met een mix van meer traditionele en moderne manieren om potentiële vrijwilligers te benaderen.

Aandacht en waardering voor vrijwilligers helpt

Ten slotte geven met name de huidige vrijwilligers aan dat zij een gebrek aan aandacht voor en waardering van het vrijwilligerswerk in Assen ervaren. Niet vanuit hun eigen organisatie, maar vanuit de gemeente en de bredere samenleving. Het belang en de waarde van vrijwillige inzet regelmatig benoemen en zichtbaar maken draagt bij aan een positief en aantrekkelijk imago. En dat kan weer helpen om oudere inwoners bewust te maken van de mogelijkheden die vrijwilligerswerk hen biedt om van betekenis te zijn, ergens bij te horen en het leuk te hebben.

1 Vrijwilligerswerk heeft en geeft zin

Wat beweegt ouderen in Assen om vrijwilliger te worden en te blijven? Dat is de kernvraag van een onderzoek waar de gemeente Assen, Vaart Welzijn en het programma Samen Ouder Worden mee bezig zijn. Dat doen we niet zomaar.

Aan de ene kant komt uit steeds meer onderzoek naar voren dat mensen die vrijwilligerswerk doen langer gezond blijven, een groter netwerk hebben en zich in het algemeen gelukkiger voelen. Vrijwilligerswerk is zo een kans om te blijven meedoen, ertoe te doen en sociale verbanden op te bouwen en te onderhouden. Dat is met name van belang voor al degenen die niet langer een betaalde baan hebben en daardoor hun netwerken en ervaren nut zien verminderen. Vrijwilligerswerk houdt je actief en betrokken, en dat is goed voor jezelf en voor de samenleving: Vrijwilligerswerk heeft zin en geeft zin!

Aan de andere kant hebben we al een tijdje te maken met een vergrijzende samenleving: het aandeel mensen boven de 55 wordt steeds groter ten opzichte van de totale bevolking. Deze ouderen blijven langer vitaal en gezond. Zij kunnen dus langer mee blijven doen in de maatschappij. En ze hebben, zeker na hun pensionering, meer tijd beschikbaar. Zo bezien is er juist onder mensen boven de 55 een aardig potentieel aan vrijwilligers. En dat is interessant voor alle organisaties die met vrijwilligers werken: hoe kun je inspelen op de motivatie en omstandigheden van deze groeiende groep om ze te verleiden vrijwilliger te worden en blijven?

2 Online enquête voor oudere inwoners van Assen

Om meer inzicht te krijgen in wat oudere Assenaren drijft om vrijwilliger te worden en blijven, hebben we tussen 20 september en 10 oktober 2021 een online vragenlijst (*zie bijlage 1*) uitgezet. Om een zo groot mogelijk bereik te krijgen, is de enquête aangekondigd via de gemeentepagina van de lokale krant, door kaarten te verspreiden bij een evenement gericht op ouderen en via de (digitale) kanalen van Vaart Welzijn

Methodologisch gezien betekent dit dat we geen gewogen sample hebben genomen en dat de uitkomsten van de enquête daarmee niet representatief hoeven te zijn voor de hele populatie van ouderen in Assen. Ze zijn wel indicatief.

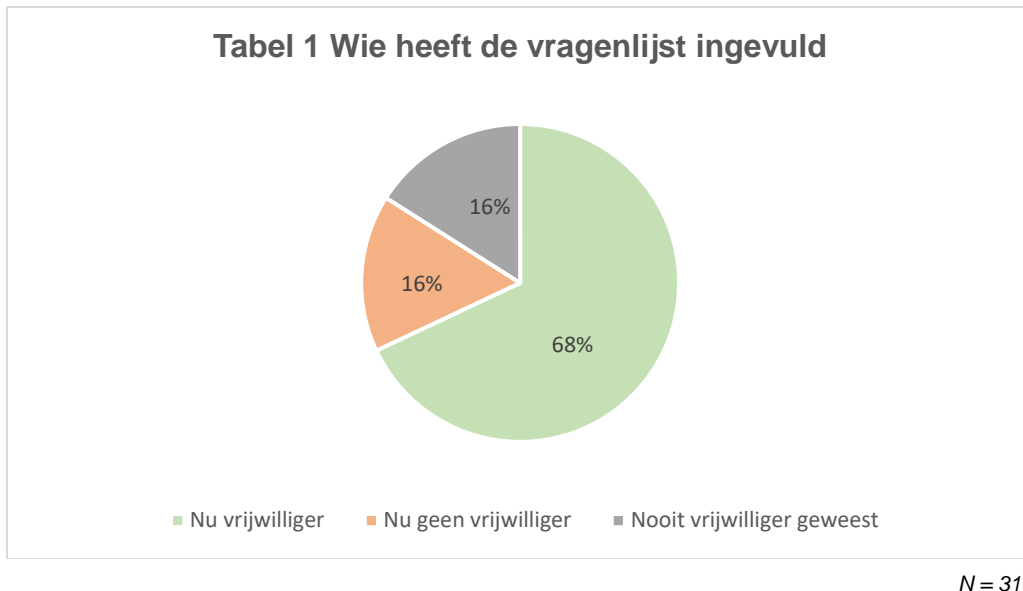
Een belangrijk onderscheid dat we hebben gemaakt, is dat tussen ouderen die nu vrijwilligerswerk doen, ouderen die in het verleden vrijwilligerswerk hebben gedaan maar nu niet meer, en ouderen die nog nooit vrijwilliger zijn geweest. Dat hebben we gedaan om zo niet alleen inzicht te krijgen in wat bestaande vrijwilligers motiveert en stimuleert, maar juist ook meer te weten te komen over welke drempels mensen ervaren die ervoor zorgen dat ze stoppen met vrijwilligerswerk of er zelfs nooit aan begonnen zijn. Het antwoord op de eerste vraag in de enquête (*zet u zich weleens vrijwillig (onbetaald) in?*) leidde de deelnemers naar drie verschillende vragenlijsten.

3 Focusgroepen

In de online enquête hebben we deelnemers gevraagd of ze willen deelnemen aan focusgroepen. Die zijn bedoeld om de uitkomsten van dit onderzoek verder te verdiepen en met elkaar op zoek te gaan wat helpend is om ouderen als vrijwilliger aan de slag te laten gaan en blijven. De focusgroepen zullen aan het eind van 2021 georganiseerd worden.

4 Wie heeft de enquête ingevuld?

In totaal zijn 310 personen aan de online vragenlijst begonnen¹. 226 respondenten hebben de hele vragenlijst ingevuld. 210 respondenten zijn nu vrijwilliger, 51 respondenten zijn wel vrijwillig actief geweest maar op het moment van invullen niet. En 49 respondenten zijn nog nooit vrijwilliger geweest.

Tabel 1 laat zien dat het gelukt is om de drie categorieën te bereiken die we in het onderzoek wilden betrekken. Met name het feit dat er 49 respondenten zijn die nog nooit vrijwilliger zijn geweest, is interessant omdat het notoir lastig is om deze groep te bereiken. Het percentage nog-nooit vrijwilligers is aanzienlijk hoger dan in vergelijkbare onderzoeken. Aan de hand van hun antwoorden kan enige indicatie gegeven worden wat hen tegenhoudt om vrijwilliger te worden.

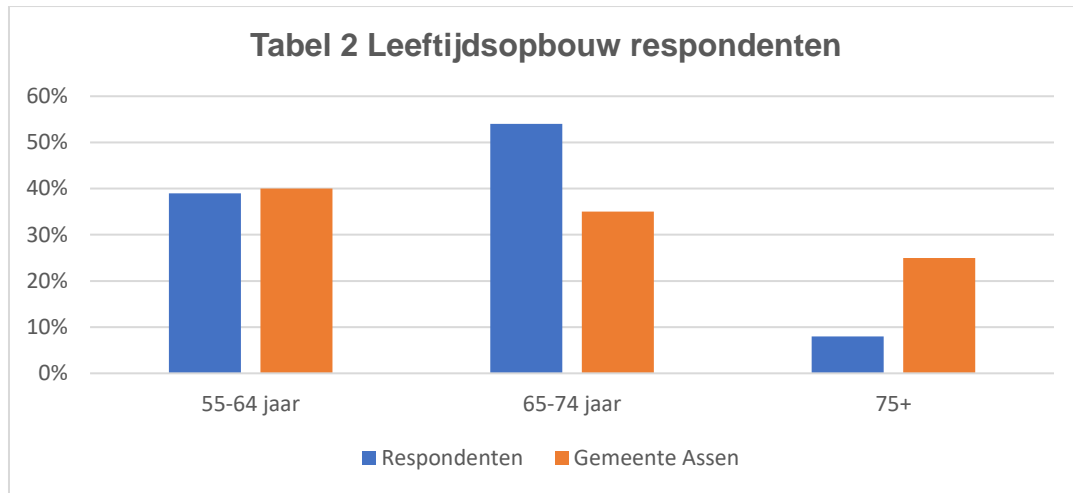
Verder is duidelijk dat, zoals verwacht, vooral degenen die nu vrijwilliger zijn zich aangesproken voelen om aan een dergelijk onderzoek deel te nemen. In de hele samenleving doet ongeveer 50% van de mensen vrijwilligerswerk. In dit onderzoek is dat zo'n 68%. De uitkomsten laten daarmee vooral zien wat de beweegredenen en omstandigheden zijn van ouderen die nu vrijwilliger zijn.

De gemiddelde leeftijd van de respondenten is 65,9 jaar, waarbij de jongste deelnemer 45 is en de oudste 84. Mensen die nog nooit vrijwilliger zijn geweest zijn gemiddeld wat jonger (64,0). Ook mensen die nu geen vrijwilligerswerk meer doen zijn gemiddeld jonger dan degenen die wel als vrijwilliger actief zijn (63,8). Een eerste voorzichtige conclusie zou dan ook kunnen zijn dat er in Assen ruimte is om de jongere ouderen te interesseren om weer of meer vrijwillig actief te worden.

Tabel 2 laat de leeftijdsopbouw van de respondenten zien, gekoppeld aan de cijfers voor de gemeente Assen. We hebben daarbij alleen gekeken naar de inwoners die 55 jaar of ouder zijn in 2021. Uit de tabel komt duidelijk naar voren dat we in de enquête een oververtegenwoordiging van de jongere leeftijdscategorieën hebben. Van iedereen boven de 55 in Assen valt 25% in de leeftijdscategorie 75 jaar en ouder. In ons onderzoek zien we dat ruim de helft van de respondenten in de leeftijdscategorie 65-74 jaar valt en ook nog 40% in de categorie tussen de 55 en 64 jaar. De conclusie is dan ook dat

¹ Ter vergelijking: in een vergelijkbaar onderzoek in Den Haag hebben 434 personen de vragenlijst ingevuld en in Amersfoort 326. Den Haag heeft zo'n 546.000 inwoners, Amersfoort ongeveer 158.000 en Assen zo'n 69.000. De vragenlijst is dus relatief zeer goed ingevuld.

met name “jongere” ouderen de vragenlijst hebben ingevuld. Of dit te maken heeft met de vorm van het onderzoek en de manier van verspreiden, is niet duidelijk.

Bron² N = 226

Als we verder kijken naar de kenmerken van de respondenten, dan zien we het volgende:

- Ruim 58% van de respondenten is met pensioen. Dat is een relatief beperkt aantal wat gezien de gemiddelde leeftijd van de respondenten voorstelbaar is. Meer dan 40% van de gepensioneerde respondenten is tussen de 1 en 5 jaar met pensioen en 22% 5 tot 10 jaar. Nog eens 18% is meer dan 10 jaar met pensioen. Aan de andere kant geldt dat van degenen die nog niet met pensioen zijn meer dan de helft verwacht pas over 4 jaar of meer met pensioen te gaan. De vragenlijsten zijn dus in meerderheid ingevuld door personen die relatief recent met pensioen zijn gegaan of die nog (lang) niet met pensioen zijn.
- Vrijwel iedereen die de vragenlijst heeft ingevuld, is van Nederlandse afkomst. Het onderzoek biedt dus geen inzicht in de motivatie voor vrijwilligerswerk en de invloed van het pensioen daarop voor mensen met een niet-westerse achtergrond.
- Bijna 70% van de respondenten is getrouwd of samenwonend, zo'n 24% woont alleen.
- De respondenten beoordelen de staat van hun gezondheid met gemiddeld een 7,7 op een schaal van 1 tot 10. Dat is een hoog cijfer dat vergelijkbaar is met scores uit landelijke onderzoeken³. De respondenten van 75 jaar en ouder geven hun gezondheid gemiddeld een 7,4.
- Ruim 50% van de respondenten heeft een HBO of WO opleiding, bijna 30% een MBO opleiding en 15% is met formeel onderwijs gestopt na de middelbare school. Uit eerder onderzoek weten we dat hoger-opgeleiden meer en langer vrijwilligerswerk doen dan lager-opgeleiden. Desalniettemin zien we een lichte oververtegenwoordiging van hoger-opgeleiden onder de respondenten. Een verklaring daarvoor kan zijn dat de vragenlijst online is uitgezet. Daardoor is er een bias richting deelnemers die digitaal vaardig zijn.
- Opvallend weinig respondenten zijn actief in eigen buurt: ruim 75% geeft aan nooit actief te zijn in de eigen buurt, en nog eens 11% een paar keer per jaar. De inzet speelt zich blijkbaar op stedelijk niveau af.

² Bron: [Assen in Cijfers | Gemeente Assen - Bevolking naar leeftijd en geslacht 2021 - Assen](#), bewerking van tabel inwoners naar leeftijd, waarbij de drie categorieën 55-64, 65-74 en 75+ samen op 100% gesteld zijn om vergelijking mogelijk te maken.

³ [Ervaren gezondheid | Cijfers & Context | Huidige situatie | Volksgezondheidszorg.info](#)

5 Huidige vrijwilligers: hoe lang, hoe vaak en waar?

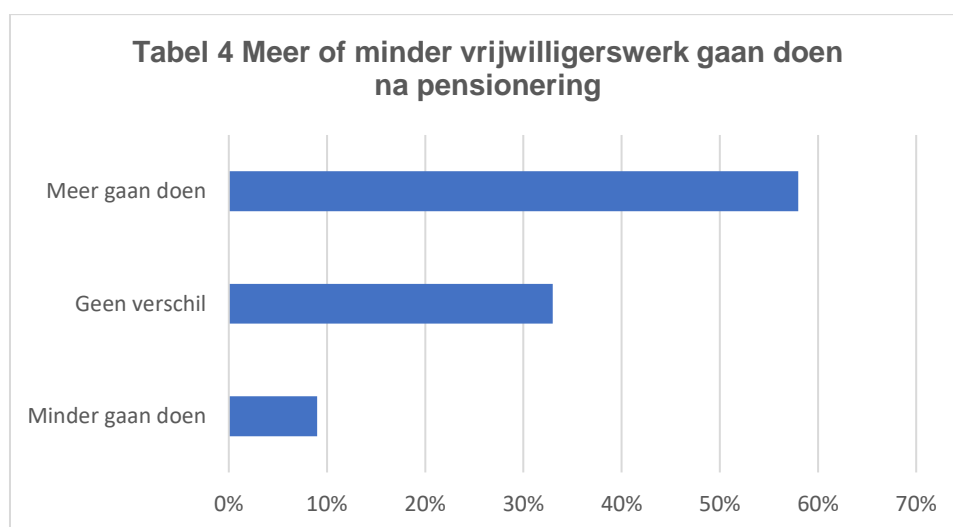
In het vervolg van deze rapportage zoomen we verder in op de drie groepen die we onderscheiden hebben. Als eerste kijken we naar oudere Assenaren die nu vrijwilligerswerk doen. Die noemen we de huidige vrijwilligers.

Tabel 3: Duur, frequentie en soort vrijwilligerswerk

Duur		Frequentie		Soort	
Meer dan 10 jaar	41%	Minstens 1 x per week	55%	Regelmatig/ vast	78%
5-10 jaar	24%	1 tot 4 x per maand	27%	Incidenteel/ af en toe	20%
1-5 jaar	27%	4 tot 11 x per jaar	11%	Eenmalig	2%
Minder dan 1 jaar	8%	Minder dan 4 x per jaar	2%		

N = 176

Deze groep zet zich gemiddeld genomen lang en vaak in als vrijwilliger. Ruim 40% van de respondenten is al meer dan 10 jaar actief als vrijwilliger, en nog eens een kwart tussen de 5 en 10 jaar⁴. Ook zet meer dan de helft zich ten minste 1 keer per week vrijwillig in. En ruim driekwart van de vrijwilligers beschouwt zich als vaste vrijwilliger. We hebben te maken met een grote groep trouwe en actieve vrijwilligers. En die groep is na zijn pensionering vaak ook nog meer vrijwilligerswerk gaan doen, zoals uit tabel 4 blijkt.

N = 138

In tabel 5 zien we vervolgens dat er een verband is tussen duur en frequentie van de inzet: gemiddeld genomen zetten vrijwilligers die langer actief zijn zich ook vaker in. Hierin speelt leeftijd wellicht een rol: vrijwilligers die meer dan 5 jaar actief zijn, zijn gemiddeld anderhalf jaar ouder dan vrijwilligers die maximaal 5 jaar actief zijn. Andere onderzoeken tonen aan dat vrijwilligers die daadwerkelijk de pensioenleeftijd bereikt hebben, gemiddeld meer tijd te besteden krijgen. Dat zou kunnen verklaren waarom duur en frequentie van hun inzet toeneemt.

⁴ Dit hoeft niet te betekenen dat respondenten altijd bij dezelfde organisatie actief zijn geweest in al die jaren. De overige antwoorden in de enquête wijzen uit dat dit wel vaak het geval is.

Tabel 5: Frequentie en Duur vergeleken

Frequentie	Duur				Totaal
	Meer dan 10 jaar	5 tot 10 jaar	1 tot 5 jaar	Minder dan 1 jaar	
Minstens 1 x per week	59%	69%	48%	50%	55%
1 tot 4 x per maand	30%	23%	32%	21%	27%
4 tot 11 x per jaar	7%	10%	18%	7%	11%
Minder dan 4 x per jaar	1%	0%	2%	21%	2%
Totaal absoluut	<i>70 personen</i>	<i>39 personen</i>	<i>44 personen</i>	<i>14 personen</i>	

N = 168

In tabel 6 is zichtbaar bij welk type organisaties huidige vrijwilligers actief zijn. Zorg en onderlinge hulpverlening, welzijn en sociaal cultureel werk, geloof en levensbeschouwing en sport en recreatie zijn de vaakst genoemde sectoren. Overigens wordt uit de tabel ook duidelijk dat in elk van de genoemde sectoren oudere vrijwilligers actief zijn.

Tabel 6: Waar zijn vrijwilligers actief

Sector	%
Zorg en (onderlinge) hulpverlening	47%
Welzijn en sociaal cultureel werk	33%
Geloof en levensbeschouwing	19%
Sport en recreatie	14%
Kunst en cultuur	10%
Hobby en gezelligheid	9%
Wijk- buurt- en bewonersinitiatief	7%
Natuur en Milieu	6%
Onderwijs	5%
Belangenbehartiging en Emancipatie	4%
Ontwikkelingssamenwerking	3%
Politiek en vakbeweging	2%
Jeugd en jongeren	2%
Verkeer en veiligheid	1%

Respondenten konden meerdere antwoorden geven N = 176

Ten slotte hebben we gevraagd hoe de huidige oudere vrijwilligers hun vrijwilligerswerk gevonden hebben. Tabel 7 laat zien dat de meeste oudere vrijwilligers direct via of door een organisatie aan hun vrijwilligerswerk gekomen zijn. Daarnaast spelen familie en vrienden een belangrijke rol. Op gepaste afstand volgens VIP! Assen, sociale media en internet. Dit is in lijn met wat we weten over de wijze waarop mensen in het vrijwilligerswerk terecht komen: bij 2 op de 3 vrijwilligers komt dit vanwege een bestaande connectie met de organisatie via bijvoorbeeld lidmaatschap, bekendheid met al actieve vrijwilligers en/of een vraag van bekenden.

Tabel 7: Hoe hebben huidige vrijwilligers hun vrijwilligerswerk gevonden

<i>Manier</i>	%
Via de organisatie zelf	43%
Via vrienden/familie	23%
VIP! Assen	11%
Sociale media	10%
Internet	10%
Asser Courant	7%
Zelf gezocht	6%
Via de kerk	3%
Via de werkgever	3%
Via de gemeente	2%
Via een wijkcentrum	2%
Door NL-doet	1%

Respondenten konden meerdere antwoorden geven N = 176

6 Huidige vrijwilligers: wat drijft ze?

Een wezenlijk onderdeel van elk onderzoek naar vrijwilligerswerk gaat over de vraag wat mensen motiveert om vrijwilliger te worden en te blijven. De motivatie van mensen, samen met hun persoonlijke situatie en omgevingsfactoren, bepaalt immers of ze zich willen inzetten als vrijwilliger. Uit het onderzoek komen een aantal opvallende zaken over de motivatie van oudere vrijwilligers in Assen naar voren. Deze zijn zichtbaar in tabel 8.

Tabel 8: Motivatoren voor huidige vrijwilligers per leeftijdscategorie

<i>Motivatie</i>	<i>55-64 jaar</i>	<i>65-74 jaar</i>	<i>75 jaar en ouder</i>	<i>Totaal⁵</i>
Het is leuk om te doen	81%	78%	71%	76%
Ik wil iets doen/ betekenen voor anderen	79%	67%	71%	70%
Ik vind het belangrijk	60%	44%	50%	48%
Ik heb er mijn sociale contacten	40%	55%	43%	47%
Het is een goede invulling van mijn tijd	27%	36%	36%	32%
Ik leer ervan/ doe ervaring op	21%	28%	14%	22%
Het geeft mijn dag structuur	10%	24%	14%	18%
Ik word gevraagd	25%	15%	14%	17%
Ik doe het vanuit religieuze overtuiging	12%	14%	21%	14%
Het wordt van mij verwacht	8%	5%	0%	5%

N = 157, N = 226

⁵ In de totalen per motivator zijn ook de antwoorden meegenomen van respondenten die geen leeftijd hebben opgegeven. Dit verklaart afwijkingen in gemiddelde percentages. Respondenten konden meerdere antwoorden geven. Overigens was de volgorde en daarmee het belang van de verschillende redenen in het onderzoek in Amersfoort exact hetzelfde.

Wat als eerste duidelijk wordt, is dat de meest genoemde motivator voor oudere vrijwilligers in Assen is dat ze het leuk vinden om vrijwilligerswerk te doen. Maar liefst 3 op de 4 vrijwilligers noemen dit als een motivatie die voor hen belangrijk is. Deze uitslag markeert daarmee een verschuiving in de motivatiemix van oudere vrijwilligers, die ook in andere onderzoeken⁶ naar voren komt: niet langer is van betekenis zijn voor anderen de belangrijkste motivator, maar het plezier en de beleving die oudere vrijwilligers uit het vrijwilligerswerk halen.

Dit heeft de nodige implicaties voor de werving en het behoud van oudere vrijwilligers. Traditioneel zijn deze vooral gericht op het versterken van het gevoel van nut en waarde te zijn voor een ander. Dat is ook nu nog van belang, gezien het feit dat de tweede en derde meest genoemde motivatoren hierop gericht zijn, maar de waarde van vrijwilligerswerk als een mogelijkheid om prettige, interessante en uitdagende ervaringen op te doen zou meer aandacht mogen krijgen. Dat geldt zeker voor de groep ouderen tussen de 55 en 64 en tussen de 65 en 74 jaar, waar zo'n vier op de vijf respondenten als belangrijke reden benoemt dat ze het leuk vinden.

De altruïstische redenen om vrijwilligerswerk te doen, zijn zoals gezegd zeker niet verdwenen en komen nog altijd op de tweede en derde plaats voor oudere vrijwilligers in Assen. Opvallend hier is dat met name voor de groep ouderen tussen 55 en 64 deze redenen van groter belang zijn dan voor de andere twee groepen. Dat kan ermee te maken hebben dat deze groep op zoek is naar betekenisvolle activiteiten naast hun betaalde werk. Sociale contacten, daginvulling en structuur zijn in Assen meer dan gemiddeld belangrijke redenen om vrijwilliger te zijn voor de groep jong-gepensioneerden. Overigens geven respondenten gemiddeld 3,6 redenen waarom zij vrijwilliger zijn: vrijwel iedereen heeft een mix van motivatoren.

Dit geeft interessante informatie voor alle organisaties in Assen die met oudere vrijwilligers (willen) werken. Het zou op basis van deze resultaten wel eens van belang kunnen zijn om een gerichter onderscheid te maken in de motivatiemix van oudere vrijwilligers en daar bewust op in te spelen:

- De groep ouderen tussen 55 en 64 is meer dan gemiddeld gemotiveerd als zij vrijwilligerswerk kunnen doen dat zij leuk vinden, waar zij van betekenis kunnen zijn en waar zij zien dat hun inzet van belang is;
- De groep ouderen tussen 65 en 74 is meer dan gemiddeld gemotiveerd als zij vrijwilligerswerk kunnen doen waarin zij sociale contacten kunnen opdoen of versterken, iets kunnen leren en nieuwe ervaringen opdoen;
- De groep ouderen boven de 75 is qua aantal respondenten te klein om er veel over te kunnen zeggen. Een goede tijdsinvulling en religieuze overtuiging lijken voor deze groep meer dan gemiddeld belangrijke motivatoren te zijn.

In tabel 9 zoomen we in op het aantal jaren dat huidige vrijwilligers al met pensioen zijn en wat dat betekent voor hun motivatiemix. Opvallend is hier vooral dat er ten aanzien van een aantal redenen een golfbeweging lijkt te zijn die samenhangt met al dan niet gepensioneerd zijn en het aantal jaren pensionering. Zo willen de respondenten die nog niet gepensioneerd zijn meer dan gemiddeld van betekenis zijn voor anderen, maar dit zakt in als mensen net gepensioneerd zijn en wordt weer belangrijker naarmate respondenten langer met pensioen zijn.

⁶ Zie bijvoorbeeld [Who volunteers and why? Understanding the role of resources and motivations in participation in voluntary work](#), Niebuur, J., 2020, [University of Groningen](#)

Tabel 9: Aantal jaren met pensioen en motivatie

Motivatie	Langer dan 10 jaar	5 – 10 jaar	1-5 jaar	Minder dan 1 jaar	Nog niet	Totaal ⁷
Het is leuk om te doen	73%	77%	74%	77%	77%	76%
Ik wil iets doen/ betekenen voor anderen	68%	81%	67%	59%	73%	70%
Ik vind het belangrijk	41%	65%	45%	45%	45%	48%
Ik heb er mijn sociale contacten	50%	50%	52%	68%	34%	47%
Het is een goede invulling van mijn tijd	41%	27%	38%	36%	20%	32%
Ik leer ervan/ doe ervaring op	27%	23%	24%	27%	17%	22%
Het geeft mijn dag structuur	27%	27%	17%	32%	9%	18%
Ik word gevraagd	14%	19%	19%	5%	22%	17%
Ik doe het vanuit religieuze overtuiging	27%	12%	12%	9%	14%	14%
Het wordt van mij verwacht	0%	0%	5%	14%	2%	5%

N = 176, N = 226

Een tegenovergesteld patroon is zichtbaar als het gaat om sociale contacten, de invulling van de tijd en de structuur die vrijwilligerswerk biedt: voor nog werkende oudere vrijwilligers zijn deze drie redenen relatief minder belangrijk, terwijl ze aan belang winnen als ouderen net met pensioen zijn om daarna waar minder prominent te worden. Wat de tabellen 8 en 9 goed laten zien, is dat de motivatiemix die ouderen hebben om vrijwilliger te zijn en blijven in de loop van hun leven kan verschuiven en variëren. Het is daarom van belang om regelmatig in gesprek te gaan om zo optimaal te kunnen aansluiten bij deze veranderingen in motivatie.

Tabel 10: Wat huidige vrijwilligers belangrijk vinden

Gezelligheid, collega's, werksfeer	66%
Duidelijkheid over taken en verantwoordelijkheden	28%
Aandacht voor vrijwilligers(werk)	24%
Me kunnen ontwikkelen	21%
Heeft niets nodig	18%
Waardering krijgen	19%
Goede begeleiding/ coaching	15%
Nuttige bijdrage leveren ⁸	9%
Aandacht voor persoonlijke situatie	7%
Duidelijkheid over rechten en plichten	6%

Respondenten konden meerdere antwoorden geven

N = 197

⁷ In de totalen per motivator zijn ook de antwoorden meegenomen van respondenten die geen leeftijd hebben opgegeven. Dit verklaart afwijkingen in gemiddelde percentages. Respondenten konden meerdere antwoorden geven.

⁸ Een aparte categorie ten aanzien van dit belang is niet in de vragenlijst opgenomen om sociaal wenselijke antwoorden te vermijden. Deze categorie is achteraf toegevoegd na hercodering van de antwoorden in de categorie 'anders, namelijk'.

Bovenstaande conclusies krijgen nog meer perspectief als we kijken naar wat oudere vrijwilligers belangrijk vinden in hun vrijwilligerswerk. Voor bijna twee-derde van de respondenten is het sociale aspect van belang. Het gaat daarbij zowel om een invulling van de motivatie 'het is leuk' als om de motivatie 'sociale contacten'.

Daarnaast vindt ruim een kwart van de respondenten het van belang om duidelijkheid over hun taken en verantwoordelijkheden te hebben. Aandacht voor en zichtbaarheid van het vrijwilligerswerk vindt nog eens bijna een kwart waardevol. In dit kader is het interessant dat 2 op de 3 respondenten aangeeft niet te merken of de gemeente Assen vrijwilligerswerk belangrijk vindt. Meer brede communicatie over en gerichte aandacht voor de waarde en het belang van vrijwilligers is wellicht op zijn plek.

Overigens is opvallend dat er een grote verscheidenheid is in wat oudere vrijwilligers belangrijk vinden: alleen het aspect van gezelligheid, collega's en werksfeer wordt door meer dan helft van de respondenten genoemd. Voor organisaties in Assen die met oudere vrijwilligers werken lijkt het devies dan ook om maatwerk te leveren.

Ten slotte hebben we ten aanzien van de motivatie van de huidige vrijwilligers gekeken naar wat er nodig is voor hen om vrijwilligerswerk te blijven doen. De uitkomsten worden weergegeven in tabel 11. Intussen niet heel erg verrassend meer is dat de meeste vrijwilligers (bijna 77%) aangeven dat ze het vrijwilligerswerk leuk moeten blijven vinden om ermee door te willen gaan. Dit is in lijn met hun motivatiemix. Ook de samenwerking met andere vrijwilligers kan hier onder geschaard worden.

Opvallend is dat 64% van de oudere vrijwilligers het hebben en houden van een goede gezondheid als factor noemt. Blijkbaar is het kunnen doen van vrijwilligerswerk voor de respondenten gekoppeld aan een voldoende fysieke en mentale gesteldheid. Dit zegt wellicht iets over hoe zij zelf hun vrijwillige inzet ervaren, maar wellicht ook over de manier waarop het vrijwilligerswerk op veel plaatsen is ingericht.

Tabel 11: Wat huidige vrijwilligers nodig hebben om vrijwilligerswerk te blijven doen

Dat ik het leuk blijf vinden	77%
Een goede gezondheid hebben/houden	64%
Samenwerken met andere vrijwilligers	52%
Gezien worden (waardering)	23%
Genoeg tijd	21%
Training/scholing	17%
Meepraten over ontwikkelingen in de organisatie	15%
Goed begeleid worden	10%
Kunnen wisselen van functie	5%

Respondenten konden meerdere antwoorden geven

N = 197

7 Niet-meer vrijwilligers: redenen om te stoppen

Zoals hiervoor al is aangegeven, hebben 51 respondenten aangegeven dat ze wel vrijwilligerswerk gedaan hebben, maar dit niet langer doen. 45 van hen hebben het deel van de vragenlijst ingevuld dat over hen ging. Allereerst is aan hen gevraagd wat de redenen zijn dat ze zijn gestopt.

Tabel 12: Reden om te stoppen

Ik pas op kleinkinderen of zorg voor een familielid	24%
Ik ben er lichamelijk niet meer toe in staat	22%
Ik heb een betaalde baan gevonden	22%
Ik heb er geen tijd voor	16%
Ik wil me niet binden	16%
Ik ben er mentaal niet (meer) aan toe	13%
Het wordt niet voldoende gewaardeerd	9%
Het is me te veel geworden	7%
Ik doe op een andere manier iets voor een ander	7%

Respondenten konden meerdere antwoorden geven N = 45

Opvallend is dat er geen duidelijke reden uitspringt, maar dat veel verschillende redenen door de respondenten genoemd worden. Zorg voor anderen, verminderde lichamelijke mogelijkheden en concurrentie van een betaalde baan komen als belangrijkste drie redenen om te stoppen naar voren. De concurrerende tijdsbesteding in de vorm van zorg of een betaalde baan komt vooral voor bij de jongere leeftijdscategorieën, terwijl lichamelijk (en mentaal) niet meer in staat zijn tot vrijwillige inzet bij alle leeftijdscategorieën als reden wordt genoemd.

Ten opzichte van het zelfde onderzoek in Amersfoort is een opvallend verschil waarneembaar, namelijk dat verminderde gezondheid daar duidelijk als belangrijkste reden om te stoppen naar voren kwam. Dit verschil kan waarschijnlijk verklaard worden door de hogere gemiddelde leeftijd van de respondenten in Amersfoort. De gemiddelde leeftijd van de gestopte vrijwilligers in Assen is 63,8 jaar, terwijl die bij dezelfde groep in Amersfoort 76,8 jaar was.

Dit is een interessante aanwijzing dat de reden om te stoppen met vrijwilligerswerk voor jongere ouderen anders is dan voor oudere leeftijdsgroepen. Voor degenen die nog niet met pensioen zijn, maar ook voor de groep die recent met pensioen is gegaan, zijn er allerhande concurrerende tijdsbestedingen. Dit wordt bevestigd in ander onderzoek⁹. Voor de oudste groep vrijwilligers vormen steeds vaker persoonlijke omstandigheden een wezenlijke factor bij de afweging om al dan niet vrijwilliger te blijven.

8 Niet-meer vrijwilligers: wanneer en hoe weer wel?

Zouden ouderen die gestopt zijn met hun vrijwilligerswerk toch weer vrijwilliger willen worden? Het antwoord daarop is opvallend positief, zoals in tabel 13 te zien is. Slechts 1 op 9 gestopte respondenten geeft aan dat ze nooit meer vrijwilligerswerk gaan doen. Voor alle andere respondenten (40 van de 45) geldt dat ze hun besluit willen heroverwegen, met name als ze een leuke organisatie of activiteit vinden en als ze gestopt zijn met hun betaalde werk. Ook flexibele inpassing van het vrijwilligerswerk en aansluiting bij talenten zijn belangrijke factoren voor een deel van de respondenten. Ruim 60% van de respondenten geeft in een vervolgvraag aan dat zij zich flexibel zouden willen inzetten.

⁹ Zie b.v. *Is volunteering in later life impeded or stimulated by other activities*, Sarah Dury e.a.. in: *Research on Ageing*, 2016, Vol. 38(1) 51-75

Tabel 13: Overwegingen om wel weer vrijwilligerswerk te gaan doen

Niet/nooit	11%
Als ik een leuke organisatie/vrijwilligerswerk vind	38%
Als ik geen betaalde baan meer heb	29%
Als ik mijn tijd flexibeler zou kunnen indelen	16%
Als het zou passen bij mijn talenten/kwaliteiten	16%
Als ik ervoor gevraagd word	11%
Als ik een vrijwilligersvergoeding zou krijgen	11%
Als ik ervan zou leren/ervaring opdoen	11%
Als ik mijn idealen erin kwijt zou kunnen	9%

Respondenten konden meerdere antwoorden geven *N = 45*

Het moge duidelijk zijn dat hier een grote kans ligt voor vrijwilligersorganisaties in Assen. Promotie van de diverse mogelijkheden om flexibel vrijwillig aan de slag te gaan met inzet van je talenten kan nu al deze gestopte groep van met name jongere ouderen verleiden om vrijwilliger te worden. Dat geldt nog sterker wanneer deze groep wordt aangesproken in de periode voor of net na hun pensionering, als zij verwachten meer ruimte te hebben om vrijwillig aan de slag te gaan.

Overigens vergt dit van vrijwilligersorganisaties dat ze meer en andere mogelijkheden ontwikkelen om als oudere vrijwilliger aan de slag te gaan. Helpend daarin kan zijn dat er geen of minder vaste functies, taken en activiteiten worden aangeboden.

Waar deze groep aan de slag zou willen, is vooral in de sectoren welzijn en sociaal-cultureel werk, natuur en milieu, kunst en cultuur en hobby- en gezelligheidsverenigingen. Goede manieren om deze groep te bereiken, zijn de Asser Courant, sociale media, een persoonlijke benadering, via het eigen netwerk en bekenden of rechtstreeks vanuit een organisatie. Dit laat vooral zien dat deze groep ouderen via verschillende kanalen geïnformeerd en gevraagd wil worden, inclusief hedendaagse mediakanalen. Opvallend is dat benadering via de werkgever, door informatiebijeenkomsten of evenementen of via VIP! Assen nauwelijks genoemd worden. Slechts twee respondenten geven aan dat zij door hun werkgever of de gemeente aangesproken zijn op het doen van vrijwilligerswerk.

9 Nog-nooit vrijwilligers: Waarom niet en wanneer wel?

De derde categorie die we in het onderzoek hebben meegenomen, zijn ouderen die nog nooit vrijwilligerswerk hebben gedaan. Zoals hiervoor al gemeld, vallen 49 respondenten in deze categorie. Van hen hebben er 44 de vragen beantwoord. De gemiddelde leeftijd van deze groep is 64 jaar.

Tabel 14: Waarom nog nooit vrijwilligerswerk gedaan

Ik heb een betaalde baan	50%
Ik wil me niet binden	16%
Het wordt niet voldoende gewaardeerd	11%
Ik pas op kleinkinderen of zorg voor een familielid	9%
Het past niet bij mijn kwaliteiten	7%
Ik doe op een andere manier iets voor een ander	7%
Ik ben er lichamelijk niet toe in staat	5%
Het kost te veel tijd	5%
Nooit aan gedacht	5%

Respondenten konden meerdere antwoorden geven N = 44

Op de vraag wat maakt dat ze nog nooit vrijwilligerswerk gedaan hebben, zegt de helft van de respondenten dat ze (nog) een betaalde baan hebben. Voor deze respondenten is dit blijkbaar een dusdanig concurrerende tijdsbesteding dat ze daardoor geen tijd meer kunnen of willen besteden aan vrijwilligerswerk. Ook kan het zijn dat vrijwilligerswerk als een mogelijke grote tijdsbelasting ervaren wordt. De andere genoemde redenen worden alle veel minder vaak genoemd. Analoog aan de groep respondenten die gestopt is, geldt ook voor een deel van deze groep dat zich niet willen binden een factor is. Overigens geeft geen enkele respondent aan dat ze vrijwilligerswerk niet belangrijk vinden en dat ze daarom niet als vrijwilliger actief zijn.

Wat zouden mogelijke triggers kunnen zijn voor deze groep om te overwegen vrijwilligerswerk te gaan doen? Tabel 15 laat opvallende overeenkomsten zien met de antwoorden van de groep respondenten die gestopt is. Slechts 8 van de 44 respondenten zeggen nooit vrijwilligerswerk te gaan doen, wat ook hier betekent dat de grote meerderheid te verleiden is om (ooit) vrijwilliger te worden. Er is duidelijk een onbenut potentieel aan vrijwillige energie in Assen.

Tabel 15: Overwegingen om vrijwilligerswerk te gaan doen

Niet/nooit	18%
Als ik een leuke organisatie/vrijwilligerswerk vind	34%
Als ik geen betaalde baan meer heb	32%
Als ik een vrijwilligersvergoeding zou krijgen	23%
Als het zou passen bij mijn talenten/kwaliteiten	16%
Als ik mijn idealen erin kwijt zou kunnen	7%
Als ik ervoor gevraagd word	7%
Als ik ervan zou leren/ervaring opdoen	5%
Als ik mijn tijd flexibeler zou kunnen indelen	5%

Respondenten konden meerdere antwoorden geven N = 44

De belangrijkste triggers zijn, net als voor de gestopten, dat respondenten een leuke organisatie of activiteit vinden en dat ze geen concurrentie om beschikbare tijd van een betaalde baan meer ondervinden. Wat een 'leuke' organisatie of 'leuk' vrijwilligerswerk is, is vanzelfsprekend een subjectief oordeel: wat de een als een prettige en stimulerende werkomgeving ervaart, is voor de ander maar een saaie bedoening. De opgave voor vrijwilligersorganisaties is dan ook om met (potentiële) vrijwilligers in gesprek te gaan en blijven om zo erachter te komen welke 'leukheidsfactoren' voor hen

van belang zijn. Vervolgens kan elke organisatie zelf bedenken of en in hoeverre aan deze motivatoren tegemoet gekomen kan worden.

Duidelijk is in ieder geval wel dat voor veel ouderen, inclusief degenen die nog nooit vrijwilligerswerk hebben gedaan, de keuze om vrijwilliger te worden en blijven in toenemende mate bepaald wordt door het antwoord op de vraag of de organisatie en het vrijwilligerswerk leuk genoeg gevonden worden. Vrijwilligerswerk is één van de opties om als oudere je toenemende vrije tijd in te vullen. Het concurreert daarom met andere tijdsbestedingen.

Wat betreft betaald werk als concurrerende tijdsbesteding is dit antwoord in lijn met de uitkomsten van het onderzoek van Niebuur¹⁰. Zij toont aan dat grote levensgebeurtenissen veel invloed hebben op beslissingen om vrijwilliger te worden of juist te stoppen. Pensionering is zo'n grote levensgebeurtenis. Daarom is het voor vrijwilligersorganisaties interessant om in contact te komen met ouderen die tegen hun pensioen aanzitten én met hun werkgevers. Dat dit helpend kan zijn, wordt ook duidelijk uit het feit dat geen enkele respondent door hun werkgever of de gemeente is aangesproken op het doen van vrijwilligerswerk. Hier is nog een wereld te winnen.

De grote verandering die het pensioen met zich meebrengt, leidt ertoe dat ouderen andere afwegingen gaan maken waar zij hun tijd aan willen besteden. Als er dan een aanbod is dat zij als leuk en passend ervaren, neemt de kans toe dat ze daar positief op zullen reageren. Passend is in dit verband ook een belangrijke term, omdat 16% van de respondenten aangeeft dat ze vrijwilligerswerk zouden overwegen als het zou passen bij hun talenten en kwaliteiten.

Ten slotte is interessant dat voor bijna een kwart van de respondenten het krijgen van een vrijwilligersvergoeding een trigger is om vrijwilligerswerk te overwegen. Dit kan te maken hebben met het feit dat we in Assen met een jonge, veelal nog werkzame doelgroep te maken hebben die het verlies aan inkomen door betaald werk na hun pensionering deels hoop te compenseren door een vergoeding voor het vrijwilligerswerk. In andere onderzoeken scoort deze trigger in het algemeen namelijk lager.

Als het gaat om de vraag hoe deze groep respondenten zich vrijwillig zou willen inzetten, zegt iets meer dan de helft dat ze dat flexibel zouden willen doen. Maar meer dan 40% zou dan op zoek gaan naar regelmatig vrijwilligerswerk. Dit geeft aan dat organisaties die een combinatie van vaste én flexibele taken bieden aantrekkelijk zijn voor een brede groep potentiële oudere vrijwilligers.

In tegenstelling tot de groep gestopte vrijwilligers, overweegt de groep nog-nooit respondenten een vooral om actief te worden in de sector zorg en (onderlinge) hulpverlening (10 keer genoemd). Ook de sectoren hobby en gezelligheid (7x) en wijk-, buurt- en bewonersinitiatieven (6x) scoren goed, gevolgd door natuur en milieu, kunst en cultuur en welzijn en sociaal-cultureel werk (allen 5x genoemd)

De groep die eventueel overweegt om als vrijwilliger aan de slag te gaan, wil het liefst geïnformeerd worden via de berichten van Mijn Buurt Assen en via een bekende/het eigen netwerk. Ook bij deze groep scoort de Asser Courant relatief hoog en zouden mensen direct gevraagd willen worden. Sociale media worden minder vaak genoemd dan bij de groep gestopte vrijwilligers. Toch rijst het zelfde beeld op van gebruik van meerdere communicatievormen en -kanalen om nog-nooit vrijwilligers bewust te maken van en informeren over de mogelijkheden om vrijwillig actief te worden en hen gericht te benaderen om aan de slag te gaan.

¹⁰ [Who volunteers and why? Understanding the role of resources and motivations in participation in voluntary work](#), Niebuur, J., 2020, [University of Groningen](#)